

Una vida entre llengües

Margarida Cambra i Giné*

Resum

En aquest text, que correspon a la conferència de comiat de l'autora, nascuda el 1947, com a professora universitària, es detalla el seu itinerari formatiu i professional. Formada en el món del llenguatge i de l'aprenentatge de les llengües (català, castellà, francès, anglès, etc.), l'autora aprofundeix en punts de la seva trajectòria vital i intel·lectual que han estat presidits, entre altres aspectes, per la vocació plurilingüe i l'afany per millorar l'ensenyament de les llengües. A partir d'aquest testimoni de primera mà que abasta la segona meitat del segle passat i els primers compassos de l'actual, hom pot copsar l'evolució del que va representar l'impacte de la lingüística moderna en l'ensenyament i aprenentatge de les llengües.

Paraules clau

Llengües, llenguatge, plurilingüisme, literatura, francès, ensenyament/aprenentatge, lingüística.

Recepció original: 21 de febrer de 2018

Acceptació: 24 d'abril de 2018

Publicació: 20 de juliol de 2018

CONFERENCISTA: ¿Perdí los papeles! (revuelve hojas) Sí, perdí la conferencia. Pido disculpas. Perder los papeles es perder la compostura (...) Las mejores conferencias son improvisadas. Aunque el que diserta sin guión fijo se mueve en la línea del vértigo. Puede perder la concentración y caer en el abismo de la siguiente frase... (Juan Villoro, *Conferencia sobre la lluvia*. Buenos Aires, Interzona Editora, 2015, p. 17)

Llegint aquest llibret de Villoro un mes després d'haver fet una xerrada de comiat al departament d'Educació Lingüística i Literària de la Universitat de Barcelona –on he passat l'últim tram de la meva carrera professional des de l'any 1983–, vaig reviure el neguit que sentia, en aquella ocasió, per presentar-me davant de companys i amics i contar les meves vivències lingüístiques: després d'hores d'evocació i selecció de records significatius, vaig decidir portar un suport escrit per no «perdre els papers» a una sessió carregada d'emocions. La intenció era fer una mena de relat de vida lingüística i professional que, a la vegada, permetés d'evocar l'evolució de l'ensenyament-aprenentatge de les llengües al llarg de setanta anys, els que tinc ara quan escric aquest text, a partir d'aquells papers, per a una revista que estimo especialment: *Temps d'educació*.

Infantesa a Gràcia

La llengua dels meus pares era el català. El català era la llengua familiar de ma mare: malgrat molts préstecs al castellà propis del franquisme, usava expressions populars molt expressives, amb moltes frases fetes. La llengua de la família del pare, en canvi, era el castellà/aragonès. La meva àvia paterna era de Terol. Va aprendre a llegir als vint anys, després d'una infantesa i adolescència d'explotació, i parlava un castellà d'Aragó amb alguns mots catalans. Amb ella comunicàvem en català i castellà. A Gràcia, vivíem en un

(*) Professora emèrita del Departament d'Educació Lingüística i Literària, i de Didàctica de les Ciències Experimentals i de la Matemàtica de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. En ocasió del seu comiat universitari va dictar la conferència «Relat de vida lingüística i professional», el dia 26 d'octubre de 2017 a la seu de l'esmentat Departament. Aquest text procedeix d'aquella conferència, de manera que es manté l'oralitat en què va ser exposada. Adreça electrònica: margcambra@gmail.com

entorn majoritàriament català: oncles i ties, veïnat, botigueres, serenos, artesans. Podríem dir que el català era la meva primera llengua, la que aprèn una criatura a l'entorn més pròxim.

Portàvem una vida molt modesta, pròpia d'una postguerra penosa i on els fruits del treball es dedicaven sobretot als costos de l'escola. Perquè el meu pare tenia la ferma voluntat de portar-nos al Liceu Francès de Barcelona, la qual cosa implicava un esforç econòmic i logístic molt gran. Perquè? La resposta es troba en la força del fill d'emigrants, la immensa curiositat, la ideologia progressista i republicana: havia après francès i anglès –de nits– i això li havia servit durant la guerra per fer d'intèrpret de les Brigades Internacionals prop del front de l'Ebre.

Vaig tenir el privilegi d'entrar als tres anys a l'escola «Maternelle» –a la classe de Marie Blanche Carrasco–, a la torre modernista dels carrers Provença i Bailèn. Era un autèntic paradís: cançons, poesies, contes, pintura, titelles, art, dansa, el mestre Moreno al piano... tot! Més tard he pogut comprovar que a França el sector professional de l'educació infantil ha estat sempre molt innovador. A la Barcelona de postguerra, l'educació en aquella escola infantil resultava encara més esplèndida i compensava les tristors i penúries ambientals.

Estius a la Bal de Benàs

Aviat van ser quatre els entorns lingüístics: durant el curs escolar, a casa, català oral; a l'escola: immersió lingüística i lectures en francès. I als estius, el benasquès, a nivell de comprensió oral només, i el castellà. Compte! Els aragonesos de la vall amb nosaltres parlaven el castellà, per l'auto-menyspreu del patuès. I als vespres ens contaven contes a la vora del foc. Però era un parlar ben viu a tots els àmbits quotidians dels pobles. Per a mi, el benasquès sempre estarà lligat a la felicitat dels estius al Pirineu, i la relació afectiva amb els veïns de la vall va ser sens dubte un factor important, on la competència «existencial» equilibrava el component cognitiu pel que fa al lligam que forgem amb les llengües dels nostres repertoris.

El meu pare només pujava durant el seu període de vacances i després d'una bona travessa per les muntanyes. Mentre era a Barcelona, jo li volia escriure cartes, però no podia fer-ho en català, perquè no havia après el codi escrit. Per sort, va haver un fet insòlit: es va publicar en català una sèrie d'onze còmics de llegendes i aquestes lectures fetes àvidament em van animar a escriure al pare en català, és a dir amb una certa normalitat.

Els estudis a l'escola primària i secundària del Liceu Francès tenien molts avantatges, per la qualitat pedagògica i cultural i pel nivell de llibertat de pensament que s'hi respirava. Una escola bona, tanmateix descontextualitzada, totalment centrada en França i ignorant l'entorn dels alumnes.

Al pati de casa jo jugava a mestres: joc simbòlic, és clar, però també per reviure la joia de l'escola; posava cadires, pissarra i taula; em preparava carpetes, llapis i llistes, i «feia classe». Pel que fa a l'aprenentatge de la llengua francesa, no només a totes les assignatures el francès era la llengua vehicular, sinó que les classes de francès tenien molta importància així com les lectures. Encara recordo el dictat extret de *Le grand Meaulnes*, d'Alain Fournier i d'altres textos literaris, evidentment molt centrats en la norma ortogràfica, però molt inspiradors. També haig d'esmentar el valor que per a mi tenien els llibres

de premi al final de curs: per ex. una *Géographie Universelle*, amb la qual vaig viatjar lliurement abans de fer-ho de debò...

Les classes de castellà, com «assignatura», es feien a la darrera hora de la tarda, amb la llum d'un quinqué: ens contaven contes i llegendes (com la d'*El Cid*) a les fosques pels talls de subministrament elèctric, és a dir, allò de «*Berenàvem a les fosques*». Tenia una certa màgia...

Adolescència

Als dotze anys vaig patir l'exili de Gràcia per anar a viure al barri de El Clot, en un entorn urbà –la Meridiana– particularment inhòspit. Seguint al Liceu, jo feia els dos batxillerats, primer un grup organitzat de deu alumnes, després per lliure; això implicava haver de fer quadrar horaris i convèncer els respectius directors, especialment el de la secció espanyola, en Pere Ribera. Al batxillerat espanyol, hi havia també les assignatures obligatòries de la dictadura, i en castellà. Tot plegat implicava molta logística, molt anar amunt i avall per la Diagonal (de Provença a Moià: l'eix dels «fills de papà» que eren molts dels companys: fills de còsols, etc.) i molta, molta feina. Però em sentia a gust a la secció francesa, on anàvem junts noies i nois i on tot era més interessant. De fet, mai em vaig entendre prou amb les nenes que s'estranyaven de la igualtat de gènere que jo vivia amb naturalitat a la secció francesa... !

Hi vaig aprendre molts recursos: a estudiar, a prendre apunts, a fer quadres sinòptics, a contraposar i sintetitzar opinions diferents, a organitzar-me i a planificar (em va servir fins i tot a la universitat). La biblioteca del carrer Moià era el meu refugi preferit: lectures, especialment del món post-colonial francès: l'exotisme dels boscos canadencs, dels berbers del Gran Atlas, de les illes del Pacífic... Vaig viure una gran llibertat ideològica i religiosa; vaig descobrir, amb Molière, la denúncia a través de l'humor; amb Voltaire, l'esperit crític i, amb Rousseau, la bondat. Amb Balzac, el realisme i amb Camus, les preguntes sobre l'existència.

A més del francès, vaig començar a aprendre llatí i anglès: molt bé amb el professor de llatí, vaig fer molts anys de llatí. Sóc una plurilingüe més aviat llatina, de l'àmbit de les llengües romàniques. Pel que fa a l'anglès, a la secció francesa, van haver anys bons i anys menys bons; vaig començar de molt bon peu gràcies a una mestra índia que aplicava el «mètode directe» i ens tenia encisats, tot traient coses d'una gran bossa o fent-nos cantar. El mètode directe començava a despuntar, tot rebutjant l'aprenentatge tradicional de la gramàtica normativa i de l'escrit per mitjà de la traducció. Proposava per contra un contacte directe amb la llengua oral, amb demostracions i gestualitat.

Parèntesi terminològic

Tinguem en compte la confusió terminològica existent: sovint s'ha designat com a L2 les llengües estrangeres perquè era la terminologia del món anglòfon. Al món francòfon «francès L2» no era el mateix que FLE («francès llengua estrangera»), sinó el que s'ensenyava a les escoles als immigrants, o a les de les ex-colònies.

Per altra banda, si entenem la numeració com a temps successius de contacte amb una llengua, les destreses implicades i els diferents contextos on s'usen, en el meu cas podríem designar-les així, L1: català (oral); L2: francès a l'escola, i per a les lectures (5 destreses); L3: benasquès (CO) durant el període estival i castellà en un entorn general durant

tot l'any, a la ràdio i al carrer; L5: anglès (a les classes específiques, amb alts i baixos); L6: llatí (CE). Tanmateix, també caldria tenir en compte la qualitat de la interacció, així com la dimensió afectiva.

A més, els nostres repertoris lingüístics varien en funció del temps (creixen i fins i tot decreixen) i la posició de les llengües que el conformen van variant seguint nombrosos factors. En alguns moments n'hi haurà una que serà la dominant, la que usarem més i millor, i en d'altres moments podrà ser una altra.

Per aquesta i altres raons no podem parlar de L1, de L2, etc. ni de LE de manera general i per a tots els membres de la comunitat, perquè aquesta està formada per minicomunitats que la integren i l'enriqueixen, i per subjectes cadascú dels quals té el seu propi repertori verbal, adquirit i repartit de maneres diferents.

Estudis a la Universitat de Barcelona

Un cop acabats tant el batxillerat francès (*Bac*) com l'espanyol, vaig inscriure'm a pre-universitari a l'Institut Montserrat, i vaig començar a guanyar-me la vida a una escoleta privada, ensenyant llatí i llengua castellana. Del curs de Preuniversitari el que recordo és que, malgrat l'amuntegament d'alumnes, vaig agafar el gust per la literatura en castellà amb la professora Carme Pleyán, un plaer que, més tard, vaig tornar a sentir a les classes del Dr. José Manuel Blecau (pare). Perquè vaig començar a la Universitat de Barcelona els estudis de Filosofia i Lletres, amb els 2 anys comuns; quan vaig arribar a 3r, a la secció de gèl·liques esperant que fos millor, vaig quedar decebuda per l'ambient: hi havia moltes monges silencioses de públic i només la participació de la Coloma Lleal i jo amb el professor facilitava un cert debat sobre Sartre i Camus, però, òbviament, era limitat i decebedor!

Tanmateix vaig descobrir, amb una assignatura de lingüística general a càrrec del Dr. Ramon Cerdà, els inicis de la lingüística: Eugen Coseriu, Ferdinand de Saussure, l'estructuralisme, la distinció llengua/parla... que em van desvetllar l'interès per al llenguatge i les ganes d'aprofundir aquest àmbit.

Eren anys reivindicatius, difícils, quan la policia entrava a la UB i ens detenia... Aquell any vaig fer el meu primer viatge durant les vacances d'estiu a Londres i a Munich. Després, a França, va passar el «maig 68». Jo ja havia fet el projecte de marxar a estudiar a París i tenia moltes ganes de trobar-hi llibertat, estudis interessants i independència, és a dir, volar sola.

París. Estudiant a La Sorbonne

Vaig arribar a París al setembre de 1968, on em vaig matricular a la Sorbonne i trobar una residència al *Boul'Mich*. Allà vaig viure, amb un sentiment molt gran de llibertat, el fet d'entomar la meua existència i de disposar d'un entorn intel·lectual i cultural extraordinari. Aquest estiu, llegint aquestes ratlles de Karl Ove Knausgard, he tornat a sentir aquesta experiència, tan punyent:

El cielo estaba azul, tenía la mochila a mi lado sobre el asfalto y el cigarrillo en la comisura de los labios y cuando lo encendí con el encendedor amarillo protegiéndolo del viento con la mano, tenía una sensación intensa, casi abrumadora, de libertad. Estaba solo, podía hacer lo que me diera la gana, tenía toda la vida abierta ante mí. (Karl Ove Knausgard, *La muerte del padre*, Alfaguara, any de publicació de la traducció al castellà: 2012, p. 369)

I vaig fer vida d'estudiant, amb companys francesos i estrangers, de llengües i cultures diverses. Vull destacar la pluralitat social, cultural i lingüística del món universitari a París. I també la qualitat de l'entorn cultural: biblioteques, llibreries, «Cinémathèque» a la cantonada, teatres de butxaca, etc... un luxe!; el barri llatí i la *rue Mouffetard* abans de la gentrificació...

També vaig fer l'aprenentatge de l'argot dels joves: *il flotte, ta gueule!, au pif, casse-toi, le fric...* quan jo només parlava un francès de Stendhal! I, evidentment, vaig descobrir que l'humor és cultural, perquè els seus acudits no em feien gràcia i els meus no queien bé... Sí que m'agradaven, però, els lemes de maig 68 al carrer, com per ex.: *L'art de la conjugaison: je participe, tu participes, il participe, nous participons, vous participez, ... ils profitent* (rebel·lió, però dins del marc de la gramàtica...!).

Ben aviat vaig sentir el racisme i el menyspreu als immigrants: a la Gare du Nord, fent cua per comprar un bitllet de tren, un magrebí volia anar a Meulun però no pronunciava bé el nom: la funcionària es negava a atendre'l i pretenia que els de la cua ho aprofitéssim; però ens vam mobilitzar tots reclamant un responsable i ella es va veure obligada a vendre-li el bitllet... Vaig descobrir també que s'ha de fer tot el possible per combatre les discriminacions. Això em va marcar i em va fer més forta per als múltiples casos que vaig veure i denunciar. Sí, l'esperit del 68 era vigent i havia marcat un abans i un després en molts àmbits.

Jo era una mena d'immigrant? Bé havia de lluitar per a la meua supervivència i sobretot per els papers!: vaig fer de cangur, vaig vendre una revista al carrer, vaig conèixer el món de les dones de fer feines, etc. Mai m'he penedit d'haver conegut les dificultats i el rebuig que viu una persona estrangera quan no té mitjans per subsistir. Perquè jo tenia un *Bac* francès, estava inscrita a una universitat francesa, parlava francès i sabia el que volia: créixer, estudiar, formar-me... i això la *République* sempre ho ha respectat!

Vaig aconseguir finalment, per aquell curs, una substitució de pocs mesos com a «Assistente d'Espanyol» a un institut de secundària de *Mantes la Jolie*. A les 6 h. del matí en ple hivern, no tenia res de «*jolie*»: l'escola era, també, un desert, i semblava deshumanitzada, però em vaig guanyar aquells alumnes donats per perduts...

I a la Sorbonne, què vaig fer? Lingüística general –sobretot l'estructuralisme– a les classes d'André Martinet en aquells *amphithéâtres* imponents. I també vam treballar els que ja eren grans clàssics: Ferdinand de Saussure, és clar, Bernard Pottier, Louis Hjelmslev, Émile Benveniste, Roman Jakobson, etc. Amb Edward Sapir descobria preguntes sobre l'origen del llenguatge, les diferències entre llengües, l'evolució històrica i les relacions entre elles. Quin goig tot aquest camp que s'obria davant meu per pensar en les llengües i el llenguatge!

Vaig estudiar també Lingüística Comparada: recordo especialment les classes de la Sra. Madonia descrivint-nos meravellosament els dialectes del Sud d'Itàlia... I també les del professor Koldo Michelena fent-nos llistes interminables de coincidències entre les diferents llengües indo-europees... Vaig fer *Ancien Français* i vaig connectar amb el llatí de secundària... base per a la lingüística contrastiva i la intercomprensió que aniria descobrint després...

París. Estudiant a la Universitat de Vincennes

Vincennes s'havia acabat de crear com a Universitat de Paris V, després del maig del 68. Hi havia talent, ganes, creativitat, valors, energia, revolució! I sobretot unes relacions pedagògiques diferents, no basades en l'autoritat ni l'estatus, sinó en la capacitat de transformar els coneixements.

La lingüística general no em va temptar, perquè hi havia una rauxa per Nicolas Ruwet i la gramàtica generativa que mai em va agradar. Vaig preferir fer assignatures a cavall de dos departaments: *Sciences de l'éducation* i el d'*Espagnol* (on Louise Dabène introduïa la metodologia audiovisual i el contacte amb el CREDIF¹). En aquest departament vaig aconseguir una plaça com a becària de biblioteca, on vaig tenir el gust de descobrir la literatura de Sud-Amèrica, molt apreciada pel públic de Vincennes. Entre els dos departaments vam produir en el plató de TV de la facultat un document sobre la immigració espanyola; recordo l'exploració dels ambients: a la *Gare d'Austerlitz* els que arribaven amb aquelles maletes de cartró i la ràbia veient els agents de duanes destrossant de mala manera els paquetets de cigrons que duïen... Va ser un projecte molt emocionant i creatiu.

Vaig aprendre molt i un dels aspectes més positius va ser la connexió amb el CREDIF, i la possibilitat de treure el títol de professor de FLE: amb Louise Dabène, Sophie Moirand, Henri Besse, professors molt sòlids que em van enlluernar. Vaig posar totes les energies en les seves classes i molt interès en els nous mètodes d'ensenyament i la reflexió pedagògica més enllà del FLE i de les llengües, factors que connectaven amb la meva il·lusió d'educar. No només em van ensenyar a fer de professora de FLE amb els mètodes SGAV², sinó que van posar les bases per fer formació de docents i també per investigar: vaig tenir uns models de luxe!

Ens hem anat seguint, llegint, i retrobant als anys següents gràcies, primer, a les jornades de Francès de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i després, evidentment, en Jornades i col·loquis que s'han anat desenvolupant tant a les universitats franceses com catalanes. Vull destacar la importància de la crítica interna al CREDIF i a Vincennes, prou constructiva com per impulsar l'evolució de la metodologia d'ensenyament de llengües. Es va passar de *La France en Direct*, mètode tan quadrat i eixut, a *Archipel*, atent al context.

París. Professora a la Universitat de Vincennes

Emmanuel Companys, el nebot del president de la Generalitat afusellat, era professor de fonètica i fonologia a Vincennes. I també ens contava les anècdotes dels que van participar en els Atles Lingüístics a les zones frontereres. Ell em va proposar fer d'assistent a les seves classes. Jo tenia 22 anys i els estudiants eren de totes les edats (molts de grans) i

-
- (1) CREDIF: *Centre de recherches et d'Enseignement pour l'introduction du Français*. Malgrat la motivació «post-colonial» de l'estat francès per impulsar noves formes d'ensenyament del FLE, el CREDIF va ser una organització innovadora i modèlica gràcies a professors i investigadors capdavanters en pedagogia.
  - (2) La metodologia SGAV=Structuro-globale audio-visuelle: uns mètodes audio-visuals, és a dir basats en un input de llengua oral on la comprensió es guiava pel suport de dibuixos projectats; basada en una perspectiva estructuralista de la llengua, tot i que es presentava de manera global com en una situació natural. D'aquesta manera es desmarcava dels supòsits dels mètodes Audio-Visuals del món anglosaxó.

vaig poder posar en pràctica una relació pedagògica basada no en la superioritat del professor sinó en el respecte i el valor del que ha aprofundit i ho transmet. A això s'afegia el valor de la motivació d'estudiants no captius, sinó lliures i respectuosos amb el professor i entre ells.

Vaig tenir la sort de fer feina a l'*Amicale pour l'enseignement des langues* amb els immigrants. Van ser experiències fortes, especialment amb els africans. Disposàvem d'una petita biblioteca específica on vaig aprendre molt. Vaig participar en la creació i experimentació d'un mètode adaptat al context migratori, a partir dels mètodes SGAV. I també vaig fer formació de professors per a la correcció fonètica amb el mètode verbo-tonal de la Universitat de Zagreb.

Tot plegat coincidia amb la crisi del principi de prioritat a l'oral. Allà vaig entrar en el tema de l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura, després de constatar que si algú volia sortir del metro de París havia de saber llegir!!! Els alumnes immigrants s'entrenaven d'amagat en llibretes sota la taula mentre fèiem pràctica oral a les fosques amb les imatges dels filmets projectades... Vaig viure experiències inoblidables, per ex. acompanyant la mà d'un home negre, ja gran, per escriure. Però, és clar, no es tractava només de dibuixar lletres... Calien unes lectures funcionals: entendre les instruccions per fer anar un Mini-Pimer, desxifrar un contracte de lloguer o interpretar els fulls de salari...

Allà també vaig veure clarament, tal com ho deia Edward Sapir, la relació entre llengua i cultura, la importància del factor cultural en coses tan simples com per exemple el fet de no percebre igual certes imatges (perspectiva d'un carrer) o certs gestos (l'índex assenyalant un objecte)!

Pel que fa als estudis, vaig fer una *Maîtrise* dirigida per Emmanuel Companys, i amb el seu suport, i també gràcies a l'experiència a l'*Amicale* vam intentar fer un mètode SGAV de català: «*El Carbaçó amb potes*» amb estudiants de Catalunya nord i un dibuixant escandinau.

També vaig treballar a la *Université de Paris XIII* (Villetaneuse): primer com a becària al laboratori de llengües, i després com a «*chargée de cours*» al departament d'*Espagnol*: ensenyant llengua oral. Aquestes feines eren limitades a un curs o un semestre: tenia dues llicenciatures i encara tenia problemes per sobreviure...! Jo ja tenia ganes de fer-me útil al món educatiu a Catalunya. També teníem, el meu company francès i jo, la voluntat de deixar París.

Barcelona. Aula i l'ICE de la UAB

Vaig arribar a Barcelona, amb un contracte de l'escola Aula, dirigida per en Pere Ribera, que em coneixia prou. Hi havia l'atractiu d'ensenyar FLE als petits amb *Bonjour Line* (mètode SGAV del CREDIF en forma de conte per entregues). A més d'aprendre molt de les mestres d'educació Infantil, vaig treballar amb molt de gust i molta empenta amb aquest mètode de Michèle Garabédian i el seu equip: un material molt bo, amb totes les qualitats dels mètodes del CREDIF. També amb els defectes de les maneres de tractar els continguts lingüístics i dosificar-los seguint unes prioritats en les estructures gramaticals. Però era molt més contextualitzat que els primers mètodes per a adults i la idea de situació (que motivava noves recerques) era clarament promoguda: crear una situació (amb l'ajut de filmets i cassets) i fer l'input comprensible amb els nostres recursos.

La prioritat a l'oral era molt forta, com a lluita contra una tradició d'ensenyament gramatical escrit i amb l'ús de la traducció. Però sobretot era un conte molt bo! A més, jo afegia altres materials infantils que completaven la motivació. Em preocupava també la lectura i vaig treballar en la introducció de la llengua escrita.

Vaig començar a anar a l'Escola d'Estiu de Mestres de Rosa Sensat, perquè jo no havia fet una formació com a mestra i necessitava aprendre altres recursos. Tot treballant a Aula, vaig començar a col·laborar amb l'ICE de la UAB. No només en cursets, sinó que anàvem a «predicar» la metodologia SGAV arreu: la realitat a certes escoles era esgarri-fosa...

Les Jornades Pedagògiques de l'ensenyament del francès organitzades per l'ICE de la UAB van ser uns esdeveniments claus per la innovació en l'ensenyament de la LE a Catalunya (amb molts participants que venien de lluny, de tot Espanya) i amb professors destacats del món del FLE a França. A més, les publicacions de les sessions plenàries i dels tallers contribuïen en aquesta revolució que anava quallant.

I anàvem avançant cap a una perspectiva comunicativa.

Decisions lingüístiques familiars

A casa parlàvem en francès, la llengua amb la qual ens vam conèixer. Un cop a Catalunya, a mesura que la meva parella anava aprenent català i castellà, encetàvem una manera de fer que hem mantingut però sense prioritats ni control (i que m'he negat a investigar): conversa bilingüe amb tria lliure de llengua i molts canvis de codi. Amb l'arribada de la nostra filla, la Muriel, vam decidir que cadascun li parlaria la seva llengua i aprendria francès a l'escola i català + castellà a l'entorn. I així ho vam fer. Podria contar un grapat d'anècdotes de la curiositat que, en aquells anys encara foscos, despertava la nostra parla plurlingüe...

Al 1979 neix el nostre fill, en Bruno. Mateix plantejament bilingüe, de transmissió del català i del francès. Després cadascú ha seguit els seus gustos més cap a una llengua o cap a una altra: també contaven altres factors. Ens sentim tots molt lliures de fer el que ens vingui de gust pel que fa a la tria i als canvis de codi...!

Escola Alpe

Davant l'autoritarisme paranoic del seu director, vaig «fugir» d'Aula, com altres mestres. Jo volia entrar a l'ensenyament públic, però no hi havia cap possibilitat de convalidació dels meus títols universitaris i vaig haver de fer encara assignatures extra i pagar matrícules!

Vaig arribar a l'escola Alpe, de La Garriga, malgrat la seva orientació ideològica, completament oposada a la meua. Hi havia, però, un laboratori de llengües nou de trinca (mesura de màrqueting, però aleshores uns recursos així eren una meravella!), servia per a la pràctica oral, tot i que l'objectiu de crear automatismes em repugnava. Després, s'han fet altres usos d'aquesta mena d'aparells, per ex. per treballar l'autonomia de l'aprenent (com el primer centre d'autoaprenentatge, a l'Escola Oficial d'Idiomes de Drassanes, muntat per Mireia Bosch) que efectivament són positius quan es posen al servei de l'ús de la llengua. En aquella escola, tanmateix, jo tenia llibertat per fer francès com volia (tot

i les demandes constants de justificació: perquè l'oral? Perquè no gramàtica tradicional?). I vaig tenir molt bones relacions amb els alumnes.

Per altra banda, es parlava de la imminència del primer decret de català. A l'escola hi havia el problema d'un ensenyament voluntarista del català de persones no qualificades que enarboraven la vocal neutra i els «barbarismes» com a arma: gramàtica normativa i poca cosa més! Em vaig engrescar amb la proposta de fer català i vaig fer una experiència de lectura comprensiva, amb una moguda tremenda de sis grups-classe, amb *El zoo d'en Pitus* com a dinamitzador de la motivació. En resum: vaig aplicar a l'aprenentatge del català una metodologia pròpia d'una llengua segona i em vaig allunyar del sector de l'ensenyament de la llengua pròpia del país orientat a la norma i a l'escrit. A França passava una cosa semblant: es va innovar des de les LE, després van venir els canvis en l'ensenyament del Francès com a llengua pròpia.

Escola Virolai

Nova «fugida» a començament dels anys 80: Ara sí amb el decret de català, vaig rebre la proposta de Carles Alcaide de muntar el departament de català a l'escola Virolai. Em vaig plantejar un treball en català que tingués en compte les altres llengües presents. I no tenia un públic plurilingüe, aleshores! (només català, castellà i francès...). Unes classes de català diferents: interacció oral, lectures infantils, poca gramàtica explícita, jocs de creativitat, aprenentatge en situació... Sempre lluitant per canviar els seients de lloc, crear espais d'interacció, aportar textos funcionals, posar en context, treballar en petits grups... Buscant la motivació, aportant un input comprensible, promovent les quatre habilitats i la interacció, enfocant la reflexió metalingüística motivada des de l'observació del funcionament de les llengües i la comparació.

Mentrestant, el país anava progressant. Es va plantejar des d'Europa l'ensenyament «precoç» de LE a primària i des del Centre de recursos de LE es va fer molt bona feina. Carmen Santos, per al francès, va engegar una batalla (no sempre portada en termes científics però apassionada), que vaig recolzar.

Començaven treballs importants del Consell d'Europa en la promoció de l'inici de LE als vuit anys. Jo seguia participant en activitats de formació. Duia l'experiència d'Aula i la del català a les altres escoles a primària i m'anava documentant. Materials nous: arreplegant documents «autèntics» i buscant situacions de classe propícies a l'intercanvi i en LE: danses, cançons, poesia, àlbums infantils i contes,... començament del «boom» d'una literatura infantil de molta qualitat, que calia aprofitar de totes.

I l'enfocament comunicatiu anava fent camí.

Al cap d'uns anys al Virolai, la professora de francès, Carina Pàmies, amb la que compartia molts principis, em va plantejar la possibilitat d'entrar a la Universitat de Barcelona, a l'Escola de Mestres de la UB, a Sants. Em va fer tanta il·lusió d'accedir per fi a l'ensenyament públic!... i sobretot de fer formació inicial, a partir del bagatge adquirit a l'ICE de la UAB, amb tanta experiència de formació permanent!. Em vaig presentar i vaig esdevenir PNN (Professora No Numerària).

Escola de Mestres UB (Sants): formació inicial de mestres de francès

Del Seminari de Francès tinc sobretot un record emocionat per a Joan Lorente, desaparegut massa aviat. Ensenyar francès a alumnes de «Filologia» i formar-los com a mestres de francès, amb la dificultat de les idees que portaven a partir de la pròpia experiència d'aprenentatge: alguns havien après amb el mètode *Perrier*, la prehistòria de la metodologia! I no coneixien cap realitat francòfona, ni cançons, ni poesies, ni contes, res...! A classe, doncs, cantàvem, ballàvem i jugàvem per aprendre tot això. Hi ha hagut sempre una gran diversitat d'alumnes, alguns tenien molt clar quin tipus de mestre volien ser i els recordo amb molt d'afecte. Penso en l'Eulàlia Sabadell, que havia estat alumna meua al Virolai i després a l'Escola de Mestres, amb la que tinc una amistat molt forta.

Van ser anys de treball i amistat amb Montserrat Riera, amb reflexions constants sobre la nostra feina de formadores i confecció de materials propis. Amb les pràctiques es feien palesos els dos problemes més greus: el del model de professor i el del baix nivell de competència lingüística i cultural de molts alumnes. També ens trobàvem amb una diversitat de professors que els acollien en pràctiques: alguns s'esforçaven per anar millorant però d'altres tenien un plantejament tradicional, completament oposat a allò que preconitzàvem des de la Universitat.

Tot i així, el valor fonamental de les pràctiques era i és més que evident. Amb els anys i el bon treball de les persones encarregades de les Pràctiques a l'Escola, hom va anar treballant en la bona direcció per tal que el període de pràctiques, tan desitjat pels estudiants, fos una experiència feliç i profitosa.

Aviat se'm va plantejar la necessitat de fer una tesina i només podia ser a l'àrea de coneixement de Filologia francesa (la de Didàctica de la Llengua encara no existia). Vaig reprendre el filó de la lectura i els llibres infantils, seguint cursos i seminaris (d'Alain Verjat) sobre l'imaginari, els contes meravellosos, Jules Verne, etc. I vaig gaudir d'una beca a un col·loqui a Cerisy sobre els contes populars, que em va connectar a altres congressos i publicacions sobre el tema.

També van ser anys de lluita per mantenir el francès, que havia estat pioner però desbancat per la moda de l'anglès, amb l'Associació de Professors de Francès, molt combativa.

La Reforma Educativa

I van venir els anys de la Reforma Educativa promoguda des del Departament d'Ensenyament, interpretant i posant en solfa el Marc Curricular: primer, a Secundària, amb Michèle Pendanx i Josefina Miserachs i Michèle Rivera; en segon lloc, a Primària, amb Luci Nussbaum.

Vam fer un esforç molt gran per traçar el nou disseny curricular de FLE i també per fer entendre certes coses als responsables del Departament d'Ensenyament... Vam comptar amb l'assessorament extraoficial de Daniel Coste, molt profitós! També ens van demanar accions de formació arreu, per fer entendre el que tenia de bo...

Entremig, vull fer esment de «l'aventura occitana», propiciada per Joan Perera, director de l'Escola, que havia rebut una demanda de la petita Escola Normal de Mende, a la Lozère per fer un intercanvi d'estades. Em va semblar formatiu per al nivell de francès dels alumnes, tan fluix, i per interactuar en situació de comunicació real, però de fet va

ser molt més que un «bany lingüístic»: una experiència de convivència intercultural i de reflexions meta-comunicatives sobre el valor de totes les llengües!: els nostres alumnes – molts d'ells castellanòfons a casa, defensant aferrissadament l'aprenentatge del català i, per tant, de l'occità, front als onze estudiants de Mende!!! Més tard, alguns dels barcelonins van tornar a Mende, gràcies als llaços que es van crear entre els dos centres.

Inicis d'investigació i nova àrea de coneixement

Un cop la tesina acabada i llegida, vaig aparcar el tema i l'ambient una mica tancat de l'estudi de l'imaginari, tot i que no he deixat mai el gust per la literatura infantil (fins i tot vam fer amb Ana Díaz-Plaja una comunicació presentada a Taipei sobre la literatura infantil a casa nostra).

L'àrea de la Lingüística s'havia obert com una magrana: les Ciències del Llenguatge, i així han anat sorgint espais nous i relacions entre ells: la descripció dels actes de parla (John Searle), les teories de l'enunciació, l'anàlisi textual, del discurs, de la interacció i de la conversa, per esmentar els espais que més han incidit en l'evolució dels plantejaments metodològics, han aportat unes perspectives amplíssimes per als que ens dediquem a allò que abans s'anomenava «Lingüística Aplicada» però que ara té una nova denominació com a àrea de coneixement: la Didàctica ja no de la llengua sinó de les llengües, o, més ben dit, l'educació lingüística. A més, naixia un nou departament.

Es va anar imposant la perspectiva de la comunicació, de l'acció i de la interacció (a classe s'aprèn llengua usant-la per comunicar: parlar és actuar, com proclamava Peter Austin, produïm o rebem enunciats per fer alguna cosa, i també per aprendre). Per a l'aprenentatge d'una llengua lligat a la necessitat i a la motivació de l'aprenent, s'estaven ja gestant mètodes com el CLIL o *Content Teaching*, per exemple. Es començava a treballar per projectes: alguns projectes de FLE precedents eren molt bons (i sobris, per ex.: Ciències Socials en francès: trobades amb els turistes de la tercera edat als hotels de la costa per recollir informació sobre la Segona Guerra Mundial viscuda en pròpia carn).

Tot seguit va haver el trasllat a Mundet. L'Escola de Mestres esdevenia Facultat de Formació del Professorat, amb el que això representava de confirmació de la dimensió universitària.

Per altra banda, em van convidar a formar part del Jurat dels premis Baldiri Reixac: visitant escoles candidates, vaig tenir la sort de conèixer l'escola pública bilingüe de Perpinyà i la mestra Florència Callís. Va ser l'inici d'una gran amistat amb ella i la seva família, que perdura. Va guanyar el premi: el que vam veure d'experiència de bilingüisme a càrrec d'una sola mestra era molt conculent. L'any següent hi vaig portar els meus alumnes. No només anàvem a practicar francès sinó a veure en directe com es compaginava l'ensenyament del francès i del català en un país on el català costa molt de defensar. Més tard, he tingut la satisfacció de formar part del tribunal de tesi d'en Lluç Bonet, sobre les peripecies de l'ensenyament del català a la Catalunya Nord.

Tesi doctoral

Per emprendre la tesi, Maria Paz Battaner, directora del Departament, em va donar molts ànims i documentació. El Dr. Miquel Llobera me la va dirigir i el Dr. Daniel Coste em va ajudar molt.

Volia investigar sobre el que passa a les aules (de primària). Però volia treballar al costat dels professors, no des de la torre de vori de la universitat. Vaig triar un centre públic del barri de Gràcia on es començava a fer l'experiència d'ensenyament «precoç» de FLE als 8 anys. Volia utilitzar les observacions de classes com a mètode d'investigació. Ja tenia experiències prèvies entre companys com una mena d'autoformació, però va ser el llibre de Leo Van Lier de 1988: *The classroom and the Language learner* el que em va donar la clau per entrar en una altra forma d'investigar: més compromesa i més propera als docents.

Observo sobretot que una classe de LE és un espai peculiar, una petita societat, un grup de gent que són allà per aprendre i per ensenyar i que són convidats a parlar dins d'uns límits i unes normes implícites: és una cultura específica. Vull saber com comuniquen i si hi ha indicis d'adquisició en aquesta comunicació tan peculiar.

Encara predominava (i potser encara ara) aquesta «norma» de no recórrer a cap altra llengua a classe que no fos la llengua meta: una norma implícita que estava i potser encara és ancorada profundament en el subconscient dels professors (lligat al mite del professor nadiu) després de tants anys de lluita contra la traducció a l'aula...! Ara tocava rectificar anant en una nova direcció. I, és clar, s'usa la L1, L2 català i castellà: per ajudar, per compensar, i també per crear certs efectes, per ex. discriminar els enunciats metalingüístics; o fer una separació del que és la matèria a aprendre i els comentaris de tipus afectiu o d'ordre; per compensar l'a-simetria de competències, per marcar els canvis de context.

Hi havia treballs previs molt aclaridors, com el de la tesi doctoral de Luci Nussbaum. Després de la meua van seguir la de Mariella Causa, i treballs com el text de Leo Van Lier de 1995 a *Babylonia: The use of L1 in L2 classes* i l'article de Danièle Moore de 1996 a *AILE: Bouées transcodiques en situation immersive ou comment interagir avec deux langues quand on apprend une LE à l'école*. I la tesi de Marilisa Birello més tard. I tants altres que segueixen avui explorant aquest àmbit...

Els estudis d'adquisició de llengües en medi natural obrien perspectives noves. Haig d'esmentar la grandíssima qualitat de la línia d'investigadors suïssos (especialment Georges Lüdi i Bernard Py) que han ajudat a investigar profundament i a girar com un guant els sistemes de valors que s'atribuïen a la comunicació exolingüe, a l'adquisició en medi natural, i de retruc a l'ensenyament a les aules. L'adquisició en medi natural aporta uns aires nous molt fecunds: Bernard Py entra en el «territori de l'aprenent» i aquesta entrada ens ha obert els ulls, perquè sortint del marc escolar podem veure com s'ho fa algú que es troba en una situació «exolingüe» per espavilar-se, és a dir, comunicar i adquirir uns altres recursos verbals per interactuar, fer-se entendre i entendre, etc. Redefinicions i distincions de molts conceptes (més enllà de «bilingüe» i de «contacte de llengües»): els dos eixos unilingüe/bilingüe - endolingüe/exolingüe (Lüdi i Py, 1986).

Metodologia de recerca

Per investigar *dins de l'aula* em calia una metodologia d'investigació diferent, no quantitativa, no experimental, no de confirmació d'hipòtesis prèvies: em vaig inspirar dels mètodes de l'antropologia, de l'etnometodologia, de l'estudi de les interaccions. Vaig consultar els sociolingüistes: Emili Boix, Albert Bastardes, els etnògrafs de la comunicació sobre el *code-switching*, Erving Goffman, John Gumperz, etc... Els canvis de llengua en una classe de LE són una forma exolingüe de comunicar. I al seu torn, la classe és un grup

social amb capacitat d'actuar en més d'una llengua i d'alternar-les per fer diverses funcions.

Pel que fa als progressos en la qüestió de la interacció, l'anàlisi de la conversa aporta molt a l'estudi de la interacció entre un parlant i un que aprèn: els participants aconsegueixen entendre's si compensen els seus dèficits lingüístics amb un «treball» suplementari sobre la llengua: reparacions llargues i explícites, dubtes, intents, interrupcions, repeses, fallades. Els treballs de la Catherine Kerbrat-Orecchioni em semblen interessantíssims sobretot quan s'apliquen a situacions de cultures diferents...

Aquí hem d'assenyalar també la magnífica tasca empresa per Leo Van Lier, amb el seu *Introducing Language awareness* de 1995, un llibre que em va oferir i dedicar quan anàvem al Seminari de Sitges de 1997 i les visites a Barcelona sovintejades posteriorment, convidat per Olga Esteve, a la UPF.

No hi falta el suport dels textos de Lev Vigotski i de Jerome Bruner pel que fa a les capacitats individuals de l'aprenent per adquirir i desenvolupar la interacció, amb el bastiment ofert per l'altre. Això va lligat al principi dels plantejaments comunicatius, perquè el que aprenem dins i gràcies a la interacció és a fer una tasca, tenir un rol i una intenció/objectiu (Daniel Gaonac'h, 1987). Estem ja de ple en una perspectiva de la llengua com a eina per a l'acció i per a la relació social.

Tot plegat ho vaig anar buscant abans, durant i després de la tesi. Llegida el 1992, va ser la primera del programa de doctorat del Departament (estic orgullosa del fet que n'hi hagin hagut tantes després!).

Coordinació del Programa de Doctorat

Tesi acabada. Immediatament, s'inicia un programa nou d'una àrea nova. Els primers cursos de doctorat i un nou paradigma metodològic, quants reptes!, i també al màster d'Espanyol LE dirigit per Miquel Llobera. Recordo amb molt d'afecte els estudiants dels primers cursos: grans persones i un excel·lent ambient pluricultural, amb estudiants estrangers que, malgrat haver «patit» la meua poca experiència... han esdevingut grans amics.

Les primeres tesis dirigides van ser una experiència molt forta: Sobre l'ensenyament de l'alemany (Olga Esteve), l'ensenyament de la llengua oral en català (Juli Palou), FLE a secundària (una recerca sobre la docent-investigadora Irene Revilla). Vull destacar la importància que atribueixo a la direcció de tesis, i el temps i esforços que hi vaig dedicar... i les relacions sòlides que se n'han derivat. També vaig fer-ho per al programa de doctorat d'una universitat brasilera, a Porto Alegre, recolzant-me en la intercomprensió entre el portuguès i les altres llengües romàniques.

Mentrestant, la formació dels mestres, tant la inicial com la permanent, i especialment les pràctiques, em van seguir donant molta feina però també moltes alegries.

Llibre Col·lecció LAL

Des del 2000, vaig treballar intensament durant tres anys, en un llibre encarregat per Daniel Coste, per a la mateixa col·lecció (L.A.L.) de l'ed. Didier, on la Claire Kramsch de l'MIT havia publicat un llibre cabdal sobre la interacció a l'aula...

El vaig pensar com a eina d'introducció a un nou paradigma d'investigació a les classes de llengua/gües, i així ha estat i és encara com s'utilitza. Hi vaig fer la defensa d'una manera d'entendre la recerca en el món educatiu, pel que fa al mètode però també als rols d'investigadors i investigats i la centració en aprenents i professors dins de l'aula com espai socio-cultural específic. Es una eina per descriure la classe, indagar una cultura professional, per interpretar els comportaments dels aprenents quan estan aprenent i els dels docents quan estan ensenyant, en interacció en la llengua objecte d'estudi.

Al darrer capítol ja hi vaig introduir un nou tema, el de les representacions dels Professors, tema central dels projectes de PLURAL.

PLURAL i el context migratori

Vam formar, des d'abans de 2003, un grup de recerca que vam anomenar Plurilingüismes i Aprenentatge de Llengües, PLURAL, per 3 raons:

1. En aquesta Facultat d'Educació fem formació de professors; molt sovint ens trobem amb comportaments de docents formats que no semblen respondre a aquells principis i coneixements que s'haurien d'haver adquirit durant els processos de formació. Què està passant?
2. La necessitat de remuntar a allò que precedia la formació: experiències personals d'aprenentatge, tradicions de la pròpia escolarització: certes creences, certs sabers o coneixements, certes representacions de l'ofici d'ensenyar.
3. La novetat del context socio-lingüístic escolar requereix novetats en la formació: ja no tenim només alumnes com els que van viure la immersió lingüística, bi- o trilingües; arriben escolars immigrants d'arreu del món amb repertoris lingüístics variats i molt plurals (que solen ser plurilingües, però que no disposen de les llengües pròpies del país).

Vam començar, doncs, un treball d'investigació sobre la formació dels professors de llengües a partir del plurilingüisme per anar cap una educació plurilingüe. I això intentant partir de les seves representacions. Recerca «amb» els mestres, on ells es formin tot investigant amb nosaltres. L'equip, la companyonia, la creativitat, l'espai de pensar han definit l'essència de PLURAL: Cristina Ballesteros (que feia la tesi tot treballant amb nosaltres), Isabel Civera, Montserrat Fons, Juli Palou, ... els i les becàries, els projectes i informes tan feixucs, però els bons moments de debat, de creixement, de treball d'equip de debò! I després la força i l'empenta de la gent jove...

Hem fet incursions en treballs des de la Lingüística de la interacció i l'anàlisi conversacional: sobretot Catherine Kerbrat Orecchioni de qui vam adaptar el mètode d'anàlisi i els mitjans per investigar les formes conversacionals de cultures i llengües diverses.

Vam tenir la sort de compartir amb els companys d'altres universitats, gràcies a la Xarxa LLERA (2009): Anna Camps, Marta Milián, Oriol Guasch, Teresa Ribas, a partir de la pràctica que ja teníem de treball conjunt amb la UAB. Molt bona feina que abasta totes les L1, L2 i LE. Trobades i congressos i Jornades junt amb la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Jaume I de Castelló, la Universitat del País Basc i d'altres ciutats de la península, Portugal inclòs, amb companys com Uri Ruiz, Isabel Ríos, etc.

Per anar acabant, una reflexió

Quan els que treballem en educació lingüística hem ampliat l'horitzó i hem anat a veure què feien en altres àrees, ens ha anat bé! La diversitat és riquesa!:

- La lingüística s'ha obert i enriquit en múltiples direccions (ciències del llenguatge).
- El que era una simple Lingüística Aplicada a l'ensenyament de llengua ha esdevingut una àrea pròpia i de «llengües», en plural.
- El que era l'estudi de com s'aprenia en medi «natural», fora de les escoles, ens ha aportat una nova perspectiva sobre l'aprenent i sobre l'ensenyament /aprenentatge dins dels centres escolars.
- Investigar d'una altra manera, més qualitativa i no només quantitativa o experimental, basada en els principis èmics i holístics, ens dona una opció més.
- Els mestres no són els «investigats» sinó que participen activament en investigacions i això és part de la formació.
- El que era només una línia d'investigació sobre el comportament de tots els participants de l'aula ha esdevingut una recerca de com ensenyen els professors i el qüestionament de l'eficàcia de la formació.
- La fita de «formació inicial» ha passat a ser: «aprenentatge al llarg de la vida».
- I els professors dels departaments d'educació lingüística investiguem no només com s'ensenyen i s'aprenen les llengües, sinó com estem fent aquesta feina de formació del professorat.

Punt final

Pel que fa a la meva família, aquests darrers anys han arribat els néts i els seus aprenentatges plurilingües, cadascun en context diferent. Observo i anoto. Fa pocs dies el nét més gran, que acaba d'entrar a secundària, al sud de França, i parla català només amb sa mare i amb mi, ens envia un missatge tot content perquè a la seva classe hi ha un altre noi que parla català! I afegeix: és gitano!³

Vull agrair, a tots els companys d'aquest recorregut pel món de l'educació el costat que m'heu fet i tot el que he pogut aprendre amb vosaltres, especialment als companys de PLURAL, no només pel seu escalf sinó sobretot per fer créixer allò que vam començar: investigar la nostra feina de formar millor els mestres: els que tenen el repte d'educar al plurilingüisme nens i nenes amb diferents llengües i cultures. La meva última publicació, en premsa, tracta això.

Gràcies per haver tingut la paciència de llegir aquest relat que més aviat ha estat un conjunt de «geografies emocionals» (com deia Georges Lüdi 2005 al volum d'homenatge a Daniel Coste). I gràcies a *Temps d'Educació* per haver-me ofert un espai de publicació en aquesta revista amb la que tinc un lligam molt fort i per a la qual vaig treballar uns quants anys, amb molt de gust.

(3) Els gitanos establerts pel sud de França tenen el català com a llengua pròpia. Eugeni Casanova, *Els gitanos catalans de França. Llengua, cultura i itineraris de la gran diàspora*. Barcelona, Pagès Editors, 2016.

Referències

- Gaonac'h, D. (1987) *Théories d'apprentissage et acquisition d'une langue étrangère*. Paris, Didier, coll. L.A.L.
- Lüdi, G.; Py, B. (1986) *Être bilingue*. Berne, Peter Lang.
- Van Lier, L. (1995) *Introducing Language awareness*. London, Penguin Books.

Una vida entre lenguas

Resumen: En este texto, que corresponde a la conferencia de despedida de la autora, nacida en 1947, como profesora universitaria, se detalla su itinerario formativo y profesional. Formada en el mundo del lenguaje y del aprendizaje de las lenguas (catalán, castellano, francés, inglés, etc.), la autora profundiza en puntos de su trayectoria vital e intelectual que han sido presididos, entre otros aspectos, por la vocación plurilingüe y el afán por mejorar la enseñanza de las lenguas. A partir de este testimonio de primera mano que abarca la segunda mitad del siglo pasado y los primeros compases del actual, se puede captar la evolución de lo que representó el impacto de la lingüística moderna en la enseñanza y el aprendizaje de las lenguas.

Palabras clave: Lenguas, lenguaje, plurilingüismo, literatura, francés, enseñanza/aprendizaje, lingüística.

Une vie parmi les langues

Résumé: Dans ce texte, qui correspond à sa conférence d'adieu en tant que professeure universitaire, l'auteure, née en 1947, décrit son parcours académique et professionnel. Formée dans le monde du langage et de l'apprentissage des langues (catalan, espagnol, français, anglais, etc.), l'auteure approfondit certains aspects de son parcours vital et intellectuel qui ont été présidés, entre autres, par sa vocation plurilingue et son souci d'améliorer l'enseignement des langues. À partir de ce témoignage de première main qui couvre la deuxième moitié du siècle passé et les premières années du siècle présent, on peut saisir l'évolution de ce qui a représenté l'impact de la linguistique moderne dans l'enseignement et l'apprentissage des langues.

Mots clés : Langues, langage, plurilinguisme, littérature, français, enseignement/apprentissage, linguistique.

A life among languages

Abstract: This paper is the author's farewell address as a university lecturer and it offers a detailed look at her training and her career. Born in 1947 and trained in the world of language and language learning (Catalan, Spanish, French, English, etc.), the author reflects upon moments in her intellectual and personal life when she was guided by a plurilingual vocation and a desire to improve language teaching, among other things. Her first-hand account, which ranges from the second half of the past century to the early years of the present one, highlights the impact of modern linguistics in the development of the teaching and learning of languages.

Keywords: Languages, language, plurilingualism, literature, French, teaching-learning, linguistics.